

DE
I V R E S T A N D I
IN COMITIIS PROVINCIALIBVS

COMMENTATIO

Q V A M

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
A V C T O R I T A T E

P R A E S I D E

IOANNE CHRISTIANO FRANCKE

IVRIS VTRIVSQVE DOCTORE, IVDICII PROVINCIALIS IN
MARCHIONATV LVSATIAE INFERIORIS ET ORDINIS
IVRECONSVLTORVM IN ACADEMIA VITEBER-
GENSI ASSESSORE

A. D. I. OCTOBRIS AN. MDCCCLXXXVII

H. L. Q. C.

D E F E N D E T

A V C T O R

CAROLVS CHRISTIANVS KOHLSCHVTTER

D R E S D E N S I S.

VITEBERGAE

LITERIS CAROLI CHRIST. DÜRRII.

V I R O
SVMMO PERE VENERANDO
P A T R I
IMMORTALITER DE ME MERITO
FRIDERICO ERNESTO
M Y L I O
IN REBVS AD RATES ELECTORALES PER-
TINENTIBVS COMMISSARIO

S A C R V M.

— — A SVPERIS HIC MIHI PRIMVS ERIT!

OVIDIVS.

V I R O

SVMMOPERE VENERANDO

P A T R I

IMMORTALITER DE ME MERITO

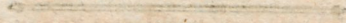
FRIDERICO ERNSTO

M Y L I O

IN REBUS AD RATES ELECTORALIS PER-

TINENTIBVS COMMISSARIO

S A C R A T O

— A SACRIS HIC MIHI PRIMVS ERIT

QVIDVS

Q. D. B. V.

Prologus.

ogitanti mihi saepe numero ac memoria vetera repenti nihil solet ad voluptatis sensum efficacius videri, quam variae, quae in ciuitatibus acciderunt, mutationes, quibus tandem effectum, vt hoc, quo vtuntur, respublicae conspiciantur statu. Et in annalibus quidem Germaniae nihil occurrere existimauerim, quod cognitu iucundius sit, quam nobilium mediae aetatis historia. Si enim magnitudine rerum gestarum delectaris, si fortia facta, si noua et inaudita desideras, illa consideranda sunt tempora, quibus Germania diffidationibus nobilium plena nullam aliam fere laudem, quam bellicam, tulit: sin molliora cupis, sin eas virtutes pro-

A 2

bas,

bas, quae minorem speciem habent, in vitas equitum illorum Germaniae intuumdum est, qui omnis humanitatis sensum sub armorum etiam strepitu conseruari posse praeclearo exemplo docuere: si denique locum quaeris vtilitatis et fructuum ad posteros plenissimum, in ea aetate subsistas, qua, vt hoc nostrae reipublicae statu vteremur, nobilium maxime opera est effectum. Sed quo magis in aperto est positum, summa quaeque nobilitati Germaniae veteri deberi, eo minus posteritati eius inuidere debemus, si prae aliis ciuibus praecipuis quibusdam iuribus gaudet, quae ex maiorum hereditate quasi ad eam peruenere. Societates etenim ciuiles, quae, siue occasionem, quam tenuerunt, reputes, siue multiplex, quod ineuntes secuti sunt, respicias consilium, variam omnino nactae sunt originem, a) pro ea, qua gaudent, indole, non admittunt, vt ciues aequali vti possint conditione: quod maxime ea regiminis forma declarat, qua vnus summam imperii tenet, quippe de qua MONTESQUE-RIUS b) verissime dixit, ne consistere quidem veri nominis Monarchiam posse, nisi medio inter principem ac reliquum populum loco aliqui constituantur. Quare consentaneum est, praecipuum quendam ordinem, qui, vt hoc obiter moneam, ex genere ac possessionibus commodissime definiri videtur, in nostris ciuitatibus dari, cuius splendori ac dignitati singularibus quibusdam concedendis publice consulatur. Quae inter in patria nostra hoc eminet, quod in comitiis prouincialibus ex omnibus praediorum equestrium possessoribus non nisi ii conueniunt,

ueniunt, qui legitimis imaginibus gaudent. Sed cum alii hanc potestatem soli vindicent personae ^{c)}, alii autem ius standi in comitiis praediis inhaerere, ideoque iis in regionibus, quibus sanctione expressa, vel moribus diuturnis aliud non est introductum, tanquam rei iunctum in omnes eius transire possessores contendunt, ^{d)} causas conquiram legitimas, e quibus veram eius euincam indolem, et cum scribendi mihi data sit occasio, paulo conquisitius ea de re dicam.

a) Cicero de offic. l. II. cap. 6. *Adam Fergusons Versuch über die Geschichte der bürgerlichen Gesellschaft.* Leipzig, 1768.

b) ita enim loquitur: *la noblesse entre en quelque façon dans l'essence de la Monarchie, dant la maxime fondamentale est: point de Monarque, point de noblesse; point de Noblesse, point de Monarque.* v. l'Esprit des loix, l. II. cap. 4. in quo consentientem habet Russouium, du contrat. social. liv. 3. ch. 6.

c) Cramer de nobilit. auita, cap. 1. §. 5. n. 1. et cap. 4. §. 1. Matth. a Schullenburg, de priuileg. nobil. mediatorum in Germania.

d) Heyme, Vir meritiss. in diss. praef. Segero habita, de conjunctione loci et suffragii in comitiis provincialibus cum dominio praediorum nobilium. Lips. 1769.

§. I.

De comitiorum notione et diuisione.

Neque tamen praesens argumentum satis intelligi posse videtur, nisi comitiorum subiiciam notionem, cum omnis, quae a ratione suscipitur de aliqua re disputatio, debeat a definitione proficisci. Sub comitiorum ^{e)} autem nomine mihi veniunt conuentus, qui ciuilibus in societatibus negotiorum publico-

rum causa modo legitimo ab iis, quorum interest, aguntur^{b)}. Prout autem haec negotia publica vel totam vniuersitatem tangunt, vel tantum eius partem, vel stato tempore, vel repente no aliquo casu, quo singulorum haberi nequit copia, celebrantur, in vniuersalia, quibus totus populus vere aut per eos coit, in quos huius rei causa iura sua transtulit, et quos Ordines imperii^{c)} dicunt, et particularia diuiduntur, quibus ea tantum populi vel Ordinum pars, cuius res agitur, quaeue ex circumstantia temporis praesenti seruire potest rei, congregatur. Et haec quidem comitia, quantos ciuitati afferant fructus, neminem puto fore, qui in dubium vocet. Vt pro instituti nostri ratione in ea regiminis forma maneamus, qua summa rei vni committitur, (in aliis enim res statim est plana) vti haec multis magnisque commodis reliquis omnibus praestat, sic a damnis atque malis, quae ex eiusdem natura timenda forent, facillime defendetur, si ciuium aliquid in administranda republica est momentum. Praeterea verissimum est, quod ipsum Tiberium, quanquam simulata videbatur oratio, modestiae tamen causa apud TACITVM^{d)} fateri oportebat: *arduum ac subiectum esse fortunae cuncta regendi onus, non ad vnum esse omnia deferenda, plures facilius sociatis laboribus munia reipublicae exsecuturos.* Quantum vero auctoritati principis, quantum caritati eius apud populum his consultationibus accedat, quantopere patriae amorem in ciuibus alant hae atque incendiant, quam arte omnia in republica cohaerere, et ad vnum finem,

finem, ciuitatis salutem, iunctis viribus faciant conspirare, quis tandem est, qui non videat? Praeterea, quo omnia iusto peragantur ordine, necesse est, vt de loco et tempore, quo conuentus haberi debeant, de sententiis rogandis et ferendis, nec non de consultis condendis^c) modus statuatur.

- a) quae a coeundo dicuntur, et secundum A. Gellium, l. XV. cap. 27. propria a conciliis differunt ita, vt in illis vniuersus populus, in his autem eius saltem pars conueniat. cfr. Rosinus in antiquit. rom. l. VI, c. 1. In Saxonia vocantur *Landtäge und Ausschusstäge*.
- b) ita fere Wolff in institut. iur. nat. et gent. P. III, sect. 2. cap. 2. §. 1000.
- c) qui scilicet de regiminis partibus pro varia societatum ciuiliū conditione diuerso participant modo. conf. Grotius in Iure bell. ac pac. l. I. c. 3. §. 10. no. 4. et Achenwall, in Iure Nat. l. III. f. 3. tit. 1. §. 153.
- d) Annal. l. I. c. 11.
- e) Francisc. Patronus, de iure suffragiorum, Pauiā, 1782. qui requisita, quibus, vt decretum interuenientibus suffragiū iure constituatur, opus est, sect. IVta sistit, quo praecipue spectat, pluralitate votorum pactis fundamentalibus derogari non posse.

§. 2.

Ius standi in comitiis ciuibus singulis sine respectu ad possessiones competere,

a) asseritur ex indole rerumpublicarum.

Quaerentibus vero nobis, quinam sint ii, qui de negotiis publicis in his conuentibus debeant consultare, ipsa societatum ciuiliū ratio statim docet, ius comitorum ad omnes ac singulos ciues pertinere. Etenim totius reipublicae felicitas atque firmamentum in eo cernitur, vt ciues incolumitate atque

secu-

securitate, quam potest fieri, maxima fruentes vitam quiete et beate transigant. Hinc opus est legibus^{a)} atque institutis^{b)}, quibus pietas in Deum, reuerentiā aduersus superiores atque parentes, caritas patriae, bene de aliis merendi studium, bonarum literarum amor, vitae ac bonorum sine offensione conseruatio et custodia, valetudinis, quae maxime sui corporis notitia, continentia in victu atque cultu, et postremo arte eorum, ad quorum scientiam haec pertinent, sustentatur, cura, officinarum cultura atque incrementum, mercaturae commerciorumque amplitudo, miserorum et egenorum nutritio, publica mundities, alimentorum nec non eorum, quae ad cultum et ornatum pertinent, copia atque affluentia, rei militaris disciplina, iusta tributorum moderatio eorumque quam minime grauis collectio, iurium aequa descriptio, celeris et fida legum executio, cauta ac religiosa munerum distributio eorundemque diligens administratio, publica libertas, et vt vno verbo complectar omnia, communis societatis finis quaeratur, promoueatur, firmetur. Iam vero tales sanctiones atque praecepta ad publica negotia spectant, quorum cum vnusquisque ciuium communis commodi causa curam gerere debeat, facile patet, ius comitiarum, quibus haec constituuntur, ciuibz singulis vi eius qualitatibz competere, qua sunt membra societatis cuiusdem ciuilibz, ideoque omnium iurium eius participes. ^{c)}

^{a)} de quarum indole egregia quaedam notauit *Schletwein in den Rechten der Menschheit*, §. 271. sequi.

^{b)} Hue

b) Huc spectant, quae Moses Mendelssohn refert in suo *Ierusalem*, cum ait: unter allen Umständen und Bedingungen aber halte ich es für einen untrüglichen Maasstab von der Güte der Regierungsform, je mehr in derselben durch Sitten und Gesinnungen gewürkt, und also durch die Erziehung selbst regieret wird; mit andern Worten: je mehr dem Bürger Anlaß gegeben wird, anschauend zu erkennen, daß er auf einige seiner Rechte nur zum allgemeinen Besten Verzicht zu thun, von seinem Eigennutzen nur zum Behuf des Wohlwollens aufzuopfern hat, und also von der einen Seite durch Aeußerung des Wohlwollens eben so viel gewinnt, als er durch die Aufopferung verliert; ja, daß er durch die Aufopferung selbst noch an innerer Glückseligkeit wuchere, indem diese das Verdienst und die Würde der wohlthätigen Handlung, und also die wahre Vollkommenheit des Wohlwollenden vermehrt.

c) Daries in institut. iurisprud. vniuersal. P. spec. sect. V. §. 750. cor. 2.

§. 3.

b) Firmatur consuetudinibus gentium, et quidem
 α) Romanorum.

Inter praecipua sane romanae ciuitatis capita ius suffragiorum ^{a)} habebatur, ita, vt Cicero vel ideo etiam, quo huius iuris possessionem retinerent, serio ciuibus legem agrariam dissuaderet. ^{b)} Et comitia quidem curiata Romulus, centuriata autem Seruius Tullius instituit, quibus prioribus in curias, posterioribus autem in centurias descripti ciues gaudebant, qui optima lege tales erant ^{c)}. Tributa a Sicinio, Tribuno plebis, A. Sempronio et M. Minucio Coss. ad iudicium de Cn. Martio Coriolano ferendum primum fuerunt habita ^{d)}, iisque populus per tribus suffragia tulit. Interea ius suffragiorum iam immi-

B

nuit

nuit C. Caesar ^e); ipsa autem a populo ad patres transfuit comitia Sex. Pompeio et Sex. Apuleio Coss. Tiberius ^f), et licet reuocato more comitorum C. Caligula populo reddebat suffragia ^g), ea tamen mox iterum ademittit ^h).

- a) de quo conf. Car. Sigonius de antiquo iure populi Romani, l. I. cap. 17.
 b) orat. Iida de lege agraria, cap. 27. *Retinete*, inquit, *istam possessionem gratiae, libertatis, SVFFRAGIORVM, dignitatis, urbis, fori, ludorum, festorum dierum, ceterorum omnium commodorum.*
 c) Nicol. Gruchius de comit. rom. l. I c. 3. l. II. c. 3. l. III. c. 3.
 d) Dionys. Halicarnass. l. VII. cap. 54.
 e) Suetonius in vita C. Iulii Caesaris, cap. 41.
 f) Tacitus, Annal. l. I. cap. 15.
 g) Suetonius in vit. Caligulae, c. 16.
 h) Dio Cassius, l. LIX. pag. 742 et 753.

§. 4.

β) Germanorum.

Eandem comitorum rationem apud Germanos obtinuisse videmus. Scilicet antiquis temporibus, cum nondum in vnam rempublicam coaluere, sed singulae gentes separatas habuere rationes, ^a) conuentibus ipsarum, quos, nisi quid fortuitum ac subitum inciderat, certis egerunt diebus ^b), quisque nobilis et ingenuus ^c) ex iure intuitu personae sibi competente interesse potuit. ^d) Ita quidem apud Saxones in vsu fuit, quippe qui semel in anno in media Saxonia iuxta fluuium Weseram ad locum, qui dictus est Marcklo comitia coegerunt generalia ^e),
 vsque

vsque dum Carolus M. iis his conuentibus interdixit. f) De Francis quoque constat, in comitiis ipsorum aditum patuisse omnibus, siue maiores g), siue minores fuerint h), et apud Frisios comitiis magistratus, nobiles, antistites, sacerdotes, delecti e plebe ex omni agro interfuere, qui a Flevo in Visurgin patuit i).

a) tot enim fuerunt respublicae, quot populi, et quot populi, tot conuentus. Conring. de republ. imper. germ. §. 6. Ita etiam Tacitus: *nihil aduersus validissimas gentes illas pro nobis utilius, quam quod in commune non consulant; rarus duabus tribusque ciuitatibus ad propulsandum commune periculum conuentus; hinc dum singuli pugnant, vniuersi vincuntur.*

b) in campis apertis. cfr. I. G. Keylller in antiquitt. septentrional. et celt. sect. I. cap. 5. §. 1. Recentiori aetate morem comitia in campis habendi non plane desisse docuit Weck in *der Beschreibung von Dresden*, p. IV. tit. VI. qui conuentum sub dio sec. XIII. in Misnia Colmae hoc modo celebratum sequentibus memorat: *es ist aber das Culm und Culmitz nichts anders, als das mitten im Lande Meissen gelegene Culm bey Oschatz gewesen, allda man aufm Berge, da man durchs ganze Land sehen kann, die Landtäge nach alter Observanz unter freyem Himmel gehalten.*

c) ex his enim Germanorum respublica maxime constabat, (Tacitus de morib. Germ. cap. 25.) libertini vero ac serui, cum ea tempore iure militiae destituerentur, (Güntherus in Ligurino, v. 153.) facile patet, eos conuentibus, qui ab armatis celebrabantur, adistere non potuisse. Tacitus, l. c. cap. 11. Burch. Goth. Struv. in corpore iur. publ. cap. 23. §. 2. Sorber, de comitiis veterum, P. II. p. 1. §. 58 et 83.

d) quare ill. Geislerus in comment. de Landssättu §. 39. ius comitorum antiquitus non tam a possessione fundorum, quam ab ingenuitate ductum fuisse, hanc autem sine praediis esse non potuisse, valde ambiguum esse censet, et contra Illustrif. Comitum de Baato, dans les Origines, liv. 3. ch. 10. *qu'il n'y avoit point de liberté entière sans propriété*, locum affert ex Capitulari Caroli M. de ao. 807. cap. 2. vbi commemoretur *liber, qui sic pauper inuen-*

tus fuerit, qui nec mancipia, nec propriam possessionem terrarum habeat. Veruntamen si non impium est, ab eo viro dissentire, e cuius scholis nunquam sine maximo fructu discessi, quaedam reperisse mihi videor, quibus ille Capitularium locus et alia huic similia cum Buati sententia conciliuntur. Consuetum enim erat, hominibus illius temporis in remedium animae suae, ut putabant, res suas ac bona omnia ecclesiis consecrare, a quibus eadem sub censu certo ad necessitates vitae utendas recipiebant. Docet hoc lex Alemannorum, cap. 2, ubi ita statuitur: *si quis liber res suas ad ecclesiam dederit, — et posthac a pastore ecclesiae per beneficium susceperit ad vitalem necessitatem conquirendam diebus vitae suae, quod spondit, persoluat ad ecclesiam censum de illa terra.* Eodem modo regi aut alii libero res suas tradidere, quod apparet ex lege Baiuvariorum, tit. 6. apud Baluzium, P. I. p. 113. et ex Capit. IV. Ludou. Pii de ao. 819. c. 4. quid? quod saepe etiam villicorum manus in potentiorum terris pauperes liberi suscepisse videntur. v. Struben, de iure villicor. c. 1. §. 5. Tales vero retinuerunt quidem liberorum hominum nomen, et cum multi, uti Capitula Pipini de ao. 793, c. 23. apud Baluzium, p. 547. loquuntur, *non propter paupertatem, sed ad vitandam reipublicae utilitatem fraudulenter ac dolose res suas ecclesiae delegarent, easque denuo sub censu utendas recipere, iisdem capitulis placuit, ut quousque ipsas res possideant, hostem et reliquas functiones publicas faciant, — ut status et utilitas regni huiusmodi adinventionibus non infirmetur:* idque ipsum illo Capitulari Caroli M. de ao. 807. pauperibus erat impositum, quo, *ut in pretio valente quinque solidos quinque sextum praeparant, sancitum est.* In aliis vero omnibus inferiores fuisse videntur iis liberis hominibus, qui praedia propria tenebant, adeoque nec *ad testimonium propter res alterius recipiebantur,* teste Capitulari Ludou. Pii de ao. 829. tit. 3. cap. 6. ubi *de liberis hominibus, qui proprium non habent, sed in terra dominica resident, sermo est, quod idem in libertinis obtinuisse docent Capitularia Caroli M. et Ludouici Pii, apud Baluzium, l. VI. cap. 159. ne testificentur manumissi:* nec ad placita et malla admittebantur, uti verba declarant, quae in Capit. Pipini de ao. 793. cap. 26. leguntur: *de his personis, qui suas res ideo in alienum delegant, ut ad placitum venire non cogantur;* ita vero nec ad generales totius populi conuentus accedere potuisse credibile est, cum solo nomine liberi essent, re libertinis aequarentur.

- e) Roleuinus in l. II. antiqu. Saxon. cap. 1. ita refert: *regem antiqui Saxones non habebant, sed per pagos Satrapas constitutos, morisque erat, ut semel in anno generale concilium agerent in media Saxonia iuxta fluuium Weseram ad locum, qui dicitur Marcklo. Solebant ibi omnes in unum Satrapae conuenire; ex pagis quoque singulis duodecim electi nobiles, totidemque liberi, et totidem laici.* cfr. Meinders de iudicio centenar. vet. Germanor. c. 8. §. 3. et Nicol. Schoten in histor. Westphal. I. VIII. p. 495.
- f) Capitul. 32. de partibus Saxoniae. cfr. Meinders de statu religionis. ac rei-publ. sub Carolo M. pag 80. seq.
- g) Schoepflin in Alfatia diplomat. T. I. p. 227.
- h) Hincmar. epist. III. cap. 29. ait: *in quo placito generalitas vniuersorum maiorum tam clericorum quam laicorum conueniebat; seniores propter consilium ordinandum, minores propter idem consilium suscipiendum, et interdum pariter tractandum, et non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectus vel sententia confirmandum.* Annales Francorum ad an. 788. referunt: *in placito Trigheimensi conueniunt pontifices, maiores et minores, sacerdotes, reguli, duces, comites, praefecti, ciues oppidani.* In fine praefationulae legi Baiuuariorum propositae apud Baluzium, pag. 25. reperiuntur haec verba: *hoc decretum est apud regem et principes eius et apud cunctum populum christianum, qui infra regnum Meruungorum consistunt.* Similia habet Witichindus apud Meibomium, T. I. scriptor. rerum Germanic. pag. 642 et 644. cfr. Harprecht de Harprechtstein de iure fession. et praec. liber. et immediat. nobilit. prae ciuitat. imperial. cap. V. §. 5. Hertius in notit. regni franc. vet. cap. V. §. 4. Conring. diss. acad. de ducibus et comitibus Germaniae, Th. 32. Struben in d. Nebenstunden, T. II. Comm. XI. §. 6. Solos nobiles exclusis ingenuis in antiquis Francorum conuentibus admissos fuisse contendere quidem studet Kopp, de insigni differentia inter S. R. I. comites et nobiles immediatos, l. II. §. 2. Sed haec sententia solido destituitur fundamento, id quod vel ex solo Ermoldo Nigellio de rebus Ludou. Pii apud Menckenium in script. rer. german. max. saxoniar. T. I. patet.
- i) haec narrat Vbbo Emmius in histor. rerum sificar. decad. II. l. 13.

§. 5.

*Statibus prouincialibus introductis ius comitiarum et
suffragii reale esse coepit.*

Ita igitur antiquo tempore et apud veteres populos quisque ciuium sententiam de republica libere proferebat, id quod praeter eos, quos adduximus, in ciuitatibus graecis etiam et apud alias multas gentes obtinuit. Nostra aetate in tanta regnorum amplitudine atque frequentia vix fieri posset, vt idem modus obseruaretur: quare necessitate aliqua est factum, vt singulorum ciuium vota in ciuitatibus obmutescerent, ac proceribus fere committeretur negotium totius populi personam in consultationibus publicis sustinendi. Eandem igitur rationem in iis Germaniae prouinciis obtinere, in quibus Ordines inueniuntur, eosque non suas tantum, sed alienas etiam partes in comitiis agere, et ipsa rei natura docet, et actis publicis potest illustrari. *) Iis enim temporibus, quibus imperii germanici principes superioritatem nacti sunt territorialem, pax publica variis legibus praecipue sub Maximiliano I. sancita, et perpetuus miles ad exemplum Gallorum introductus est ^{b)}, eam, qua conspicitur, formam Germania induit, et hac aetate etiam ius, quo in regiminis consilium Ordines adhibentur, intuitu certarum dignitatum munerumque, praediorum equestrium et ciuitatum prouincialium ita datum esse videtur ^{c)}, vt non nisi iis, qui has spartas tenent, haec praedia vi domini possident, et has ciuitates regunt, facultas

cultas in comitiis standi et suffragium ferendi exclusis reliquis
ciuibus competat. ^{d)} Quod quidem fit planius, si ipsorum comi-
tiorum origines consideramus. De quibus cum magna sit
opinionum discrepantia, proxime ad veritatem accedere eos pu-
tauerim, qui ipsum rerum statum, qui seculo duodecimo et de-
cimo tertio maxime in Germania erat, occasionem consulta-
tionibus prouincialibus dedisse existimant. ^{e)} Vti enim princi-
pes potestatis augendae cupiditate ferebantur, vt vinculum, quo
cum Imperatore cohaerebant, relaxarent, sic in subditis eorum,
nobilibus maxime, libertatis retinendae ^{f)} et amplificandae stu-
dium dominabatur. Tantum absfuit, vt imperio metuque pos-
sent coerceri, vt multi hostili, modo ipsos imperantes aggredie-
rentur, omnis principum vis in ciuium beneuola erga ipsos vo-
luntate ita erat posita, vt nihil fere sua sponte agere possent, de-
mulcendi praeterea ac in ipsorum partes trahendi animi erant,
ne noui imperii pertaesi veterem rerum statum reuocarent. Ita
vero est factum, vt nihil fere alicuius momenti noui principes
nostri in ciuitate agerent, cuius causa statuum prouincialium
consensum non impetrassent ^{g)}. Inter hos igitur, vti Praelati
ob magnam, quae eo tempore erat, Cleri auctoritatem, et bo-
na, quae ecclesiae et aliae fundationes ecclesiasticae late possi-
debant, et ciuitates ob ipsarum amplitudinem atque opes, ita
praediorum equestrium domini, ob possessiones, quorum cau-
sa ingens in republica momentum faciebant, de rebus commu-
nibus inprimis consulendi erant. Cui quidem sententiae meae
suffra-

suffragatur etiam illud, quod in quibusdam Germaniae prouinciis status prouinciales vel omnino non reperiuntur, vel in vno alteroue ordine deficiunt. ^{b)}) Scilicet huius rei variae quidem possunt esse causae; hanc tamen praecipuam puto, quod eo tempore, quo superioritas territorialis emergere coepit, nec praelaturae, nec vrbes, nec praedia equestria in his ditionibus essent, quippe quae, quacunque patebant, proprietatis iure ad eum pertinerent, qui per temporis opportunitatem ad principis dignationem adspirabat. ⁱ⁾) Nemo vero non videt, nihilo fecius fieri potuisse, vt multi ingenuis natalibus conspicui vitam in iis degerent, qui adeo sententiam de republica dicere debuissent, si verum esset, quod dicunt, a personae conditione ius suffragii dependere. Nec iure contra nos afferri possunt ministeriales, qui forte ob muneris dignitatem locum in comitiis obtinissent. Vti enim inter eruditos confectum est, nequaquam illos seruilis conditionis fuisse, sed ab ingenuis, quid? quod nobilibus saepe ortos, ^{k)}) sic etiam feuda ipsis propter ministerium esse concessa, monumenta antiqua docent ^{l)}). Praediorum igitur causa locum in comitiis prouincialibus illi obtinuerunt; quin vero suffragio ipsorum per muneris, quod in aula principum administrabant, dignitatem magna accesserit vis, ideoque in consiliis de republica dandis ipsorum prae caeteris valuerit auctoritas, nos quidem in dubium nullo modo vocamus. Et antiquitus quidem status de omnibus fere rebus, quae ad rempublicam pertinebant, consulebantur. Siue bellum indicendum erat,

erat, siue pax facienda, siue leges ferendae videbantur, siue foedera ineunda, siue de sacris aliquid constitui, siue internum reipublicae statum aliquo modo immutari, siue pensiones publice fieri principes volebant, Ordinum ante omnia consensu erat opus^m). Posteaquam temporis successus potestatem principum auxit, et de statuum prouincialium iuribus sensim aliquid decessitⁿ), eo tandem res est perducta, vt iam nihil amplius fere, quam pensiones publicae et legumlationes quaedam, additis, si quae dentur, subditorum grauaminibus in comitiis coeperint tractari. Quaecunque vero tempora volueris spectare, facile est ad intelligendum, eas res, quas consultationum materiam diximus, cum salute reipublicae totius et singulorum ciuium adeo esse omnes coniunctas, vt singularis possit videri, qui ius suffragii in comitiis ferendi ad personalia iura velit referre, cum aperte ratione munerum ac praediorum competat, vi quorum, qui ea tenent, reliquorum ciuium sustinent personam. °)

a) sic comperi v. c. in pacto fundamentali, de quo nostra aetate ao. 1770. inter duces Württembergiae eiusque ordines conuenit *corporis repraesentatiui* nomine hos insigniri. v. ill. Pütterum in *den Beiträgen*, *Abh.* 10. §. 8 seq.

b) de Ludewig in *Comm. ad aur. bull.* T. II. p. 1012. et 1271. lit. g.

c) *Scheid vom hohen und niedern Adel in Teutschland*, §. 21. not. x. pag. 191. *Moser von der teutschen Unterthanen Rechten und Pflichten*, B. 2. c. 1.

d) *Riccus vom Landständigen Adel in Teutschland*, cap. 18. §. 4. pag. 167.

e) ita sentiunt daumviri celebratissimi, qui in hoc doctrinae genere habitant: *Straben in den Nebenstunden*, Tom. II. *Comm.* 10. §. 8. et Tom. IV. *Comm.* 22. §. 25. et ill. Pütterus in *den Beiträgen*, *Abh.* 6. *vom Ursprung der Landeshoheit und der Landstände.*

C

f) *Iar-*

- f) *Iargow in denen Anmerkungen über Struvus Discurs vom Ursprung, Unterscheid und Gerechtfamen der Landstände in Teutschland*, cap. 1. no. 9.
- g) non est instituti nostri, ea omnia, quae breuiter modo attigimus, latius demonstrare; qui plura cupiunt, adeant *Schmidts Geschichte der Teutschen*, l. 6. c. 14. et l. 7. c. 40. et 42.
- h) in Palatinatu ad Rhenum, nunc quidem, est olim non erat sic v. Kremerus in vita Friderici Victoriss. item in ducatibus Oldenburgico et Delmenhorstano nulli plane dantur status provinciales; in ducatu Wurtembergico equites ordinem inter eos non constituunt, cuius tamen rei aliam esse causam, quam quae huic loco conueniat, satis constat.
- i) sic rem exponit ill. Pütter l. c. §. 37. seqq. et in *der historischen Entwicklung der Staatsverfassung des teutschen Reichs*, T. II. p. 170.
- k) virumque demonstrant Struben in Decade Oberuationum Obf. Ilda, et in P. IVta horarum subseciuarum, Comm. 28. et Kopp, l. l. sect. 1. §. 10. et 15.
- l) Capitul. 2. Caroli M. de ao. 812. c. 6. *de vassis dominicis, qui adhuc intracalam feruiunt, et tamen beneficia habere noscuntur.* cfr. scriptores modo laudati.
- m) fusius haec docuit et exemplis illustrauit Struben in Observ. Ilda, et in horis subseciuis, P. II. Comm. 11.
- n) quod, quibus causis effectum sit, docet Struben in Comm. modo laudata, §. 26.
- o) Moserus quidem *von der teutschen Reichsstände Landen*, B. 2. c. 7. §. 1. a sententia nostra discedit, sed ex iis, quae paulo inferius §. 20. disserit, satis apparet, parum idoneas ipsi rationes, quas adduxerat, videri, cum ibi ipse, vt quis iure suffragii gaudere possit, *fundum collectabilem* requirat.

§. 6.

Quae sententia ex analogia firmatur,

Analogia etiam, et quidem duplici, ea, quam protuli, sententia confirmatur, cui adhuc immorari liceat. Est autem eius analogiae, quae a simili ducitur, ea vis, vt a communi imperii
germa-

germanici iure ad disciplinam singulorum territoriorum inferendo haud temere possit adhiberi. ^{a)} Quae quidem ratio, uti in omni iure publico usum praestare potest, sic in hac de comitiis provincialibus tractatione, quae fere tota formam conuentuum imperii referunt, praecipue habet locum. Iam quis est rei domesticae tam ignarus, ut nesciat, ipsis imperii legibus esse sancitum ^{b)}, ne quis ad collegium principum comitumue admittatur, nisi comparatis terris imperio siue medio subiectis ad iura status consequenda idoneum sese reddiderit. Ea vero, quae contra Principem Taxium in comitiis fuerunt acta, nunc autem cessare videntur, satis declarant, quam acriter hi huic iuri insistant. Quod si igitur disciplinae imperii vniuersi est conueniens, ut iura status a possessione territorii pendeant, nullo modo errare mihi videor, si ad comitia singularum prouinciarum rationes inde ducentes ius loci et suffragii praediorum ingenuorum possessores nomine eorundem exercere contendamus. Sed cum videam, huic a similitudine communis imperii analogiae parum a multis in his causis tribui, altera huius speciei, quae a contrario ducitur, ^{c)} utar, quippe quam ad docendum vera esse, quae defendimus, multo etiam aptiorem putamus. Nam multa pugnancia inter se et contraria in republica existerent, si praefens causa non posset demonstrari. Quod enim e pluribus praedii communis possessoribus alteri tantum locus in conuentibus publicis conceditur ^{d)}; quod nullus equitum, quamuis generis antiquitate aut dignitatis splendore maxime inter suos

conspicuis ad eos accedere potest, nisi fundum ingenium possideat), quod denique haud pauci reperiuntur, qui, cum quoad reliqua imperio sine medio subsint, ob bona, quae in singulis territoriis possident, horum consultationibus intersunt^f): quid haec omnia aliud, quam docent, nullo modo cum institutis Germaniae conciliari posse eorum opinionem, qui iura comitiorum a nobilium genere atque persona arcessenda esse existimant. Pertinet igitur ad iura realia ius comitiorum, et omnibus, qui honores, quibus cohaeret, gerunt, praedia equestria, quibus iunctum est, tenent, et ciuitates, qui huius iuris participes sunt, regunt, merito vindicatur.

a) docuit hoc ill. Geislerus in proluf. de analogia iuris publici, §. 8.

b) v. R. I. N. de ao. 1654. §. 197. et Capitul. Caroli VII. Art. 1. §. 5. cfr. ill. Pütter in der *Entwickelung*, caet. T. II. pag. 349. exceptio est, si statui cuiusdam imperii, qui terras, quibus ius comitii et suffragii cohaeret, amittit, id expressa conuentione conseruetur, v. I. I. Meier von der *teutschen Reichsstände Landen*, B. I. Kap. 9. §. 15.

c) Primus, quantum scio, hanc analogiae iuris publici speciem constituit ill. Geislerus, cum eam in proluf. modo laudata *repetitionem iuris in re publica a simili vel contrario* definiret. §. 2 et 3. contrarium tamen asseruit Schnaubert, in diss. de analogia iuris publici imperii in fontibus iur. publ. Sacri R. I. non numeranda. Helmst. 1785.

d) vid. Ordinationem prouincial. saxon. §. 35.

e) hoc in Saxonia vsu obtinet: in aliis autem Germaniae prouinciis expresse constitutum est, neminem nobilium, nisi glebosum, ad comitia accedere posse, v. Lünigs Collect. nou. P. II. pag. 153. de ducatu guelpherbytano, et P. I. pag. 390. de Austria.

f) e. gr. hac ratione in comitiis Saxoniae locum tenent Principes a Schwarzburg, Comites a Schoenberg, Stollberg etc.

§. 7.

et exemplis illustratur.

Hoc ipsum vero publica multarum Germaniae prouinciarum consuetudine agnatum est, quippe in quibus nullus fundorum equestrium possessor (nam in reliquis statibus res nihil habet dubitationis) cuiuscunque ille sit conditionis atque ordinis a consultationibus publicis arceatur. Vt pauca tantum exempli causa proferamus, in principatu Callenbergensi *) constitutum legimus: *es sind alle dieienigen, so ein Rittergut besitzen, zu Ablegung der daran kommenden Wahlstimmen dem Herkommen gemäs ferner zuzulassen, sie mögen adelichen Standes seyn oder nicht.* Nec Hildeshemiensis ^{b)} dissimilis est ratio, quippe in quo *derienige, welcher einen in der Rittermatricul befindlichen Ritterstz besitzt, er sei von Geburt adelich, oder nicht, zu den Wahlen der Deputirten und Schatzrätthe active zu admittiren — weil das Votum ein Annexum des Ritterstzes ist.* Sed inutile esset, plura eius generis cumulare, quae Germaniae prouincias ^{c)} animo perlustranti sponte se offerunt. Hoc tantum addo, si curia feudalis mortuo sine successoribus vasallo expectiuatum agnoscit, et dominus vel potius consilium eius ad status prouinciales rescribit, vt in comitiis eundem suffragii participem faciant, per istam curiae feudalis agnitionem et comparationem suffragii in comitiis expectiuatum ius in re obtinere simile ei, quod per inuestituram acquiritur. ^{d)}

C 3

a) v.

- a) v. das königl. und churbraunschweig. Reglement des Fürstenth. Calenberg, welchergestalt bey denen im ritterschafft. Collegio vorkommenden Wahlactibus zu verfahren, de ao. 1737.
- b) v. das hildesheimische Wahlreglement, de ao. 1716.
- c) de Hassia vid. Estor de comitiis et ordinibus Hassiae, §. 49. de Bohemia, a Beck, iur. publ. austr. Spec. II. p. m. 232.
- d) Puffendorf in Obl. iur. vniuers. T. I. Obl. 4.

Hinc ius comitorum proprie omnibus competit fundorum, et equestrium possessoribus. Cum vero ex dictis appareat, ius standi in comitiis fundorum causa eorum possessoribus competere, adeoque ad realia iura esse referendum, consequens est, ad quoscunque horum praediorum possessores illud transire, siue a maioribus nobilibus orti sint, siue legitimis imaginibus non gaudeant, siue nobilitate penitus destituantur. Et id quidem eo magis asseri posse videtur iis in terris, in quibus ius feuda equestris et palatina acquirendi, quae non lege, sed moribus et antiqua possessione antiquitus iudicabantur, per consuetudinem, priuilegium, aut principum auctoritatem cum his, qui auita nobilitate non sunt conspicui, commune est factum. Ita Carolus IV. ao. 1347 ciuibus Spirensibus ius dedit, *daß sie lehnbare seyn mögen, und Urtheil sprechen mögen mit den Rittern allenthalben,* nec non Ludouicus IV. vniuersis ciuibus ac oppidanis Friderici, Marchionis Misniae, et Carolus IV. omnibus Friderici, Baltharis,

faris, Luidouici et Wilhelmi, Thuringiae Landgrauiorum, Mis-
 niae, Orientalis, et in Landsberg Marchionum, Comitum in
 Orlamiünde, et Dominorum terrae Plisenensis, ciuibus ac oppi-
 danis per principatus, terras et ciuitates suas, quas tunc possi-
 debant et in futurum possiderent, ius dedit, vt bona feudalia
 emere, et quouis contractus titulo comparare possent. ^{d)} Quod
 si tamen studio rei domesticae ducti quaeramus, quid potissi-
 mum causam dederit Friderico, Misniae Marchioni, iisque, qui
 eum in imperio exceperunt, vt priuilegium illud ciuibus impetra-
 rent, aut si scire velimus, quare Imperatoris auctoritate in ea re
 fuerit opus, ad vtrumque nulla alia est responsio, quam quae
 ex vniuerso illorum temporum statu probabili ratione peti pos-
 se videtur. Multae enim causae per omnem Germaniam iam-
 dudum effecerant, vt infimi ordinis adeoque etiam ciuium con-
 ditio aliquanto honestior esse coepisset. Ac sublata quidem
 per maximam Germaniae partem seruitus, mutata militiae for-
 ma, et frequentia commerciorum, quibus ciuitates ampliores
 in dies opulentioresque sunt factae, ^{e)} vltro rem eo perductura
 videbantur, vt ius fundos ingenuos comparandi cum oppidanis
 communicaretur, etiamsi aut Germaniae principes, vt potesta-
 tem nobilium aliquo modo deprimerent, ^{f)} aut ipsi Pontifices,
 vt expeditionum sacrarum facultatem auerent ^{g)} in ea adiu-
 uanda vtilitatem suam versari animaduertere neglexissent. Ita
 igitur mature a veteris iuris rigore, quo ciues a feudis prohi-
 bebantur, discesserunt, et Imperatorum maxime indulgentia
 enituit,

enituit, qui multos plebei ordinis homines, cum militaris cinguli assumendi potestatem libellis suis ipsis facerent, aut admitterent eos ad praediorum liberorum possessionem natalibus ingenuis restituerunt, ^{h)} Quod quidem cum initio paucis contigisse probabile sit, ⁱ⁾ tanta ea res temporis successu incrementa cepit, ut seculo praesertim decimo quarto non modo compluribus iura nobilitatis Imperatorum literis tribuerentur, sed in integrorum saepenumero territoriorum ciues ius feuda acquirendi conferretur. Haec igitur Principes Misniae etiam facile adducere poterant, ut ciuibus suis idem ab Imperatoribus, ad quos multa illa aetate pertinebant, quae hodie ad principum iura haud dubie referuntur, ^{k)} tribui vellent, praesertim si forte, quod BIENERVS, Vir Cel. probat, ^{l)} in temporibus ipsis aliquid inesset, quo ea res commendationem acciperet.

a) Puffendorf in Obseru. iur. vniu. T. III. Obs. 103.

b) ius feudal. sax. cap. 2. alle die nicht en sind von ritters art von vater und von elder vater, die sun leurecht darben. consentit ius feudal. alemann. cap. 1.

c) Lehmann in der speierschen Chronick, B. VII. Kap. 41. plures vrbes tali privilegio exornatas recenset clar. Ledderhose, de iure ingenuor. acquirendi feuda, §. 5. in Zepernick's Analectis iuris feudalis. T. II.

d) Literae Imperatorum exstant in Schoettgens diplomatischer Nachlese zur Geschichte von Obersachsen, Th. I. p. 68. in Lünigii Collectione noua, pag. 758. et alibi. Latius vero eas exposuit cel. Biener, de ciuibus, praesertim saxoniceis, feudorum equestrum capacibus.

e) haec omnia fuse explicat Schmidt in der Gesch. der Deutschen, B. V. K. 12. und B. VI. K. 15.

f) Bienerus, l. c. §. 11.

g) v.

- g) v. Alteserra, de feudis Gallorum, cap. 10. ubi dicit: *pontifices suasse militibus, ut feuda ac ditiones in plebeios alienarent, ut facilius extorem inuenirent.*
- h) videatur de Leipziger, in diff. quae inscribitur: *Origines nobilitatis diplomaticae*, §. 13. ubi ea, quae diximus, monumentorum antiquorum fide firmantur, et Biener, diff. laud. §. 5.
- i) Lehmannus quidem in *der Speirischen Chronick*, l. V. cap. 112. ex Annalibus Dominicanorum Colmariensium ut rarum quid memorat, *anno 1281 multos ignobiles milites factos esse in Argentina.*
- k) plura exempla suppeditat ill. Pütterus in *der historischen Entwicklung caet. Th. III. B. 4. Abschn. 4.*
- l) l. I. §. 13.

§. 9.

nisi lege vel consuetudine aliud sit introductum.

Quaquam autem ius comitiorum ad iura, quae vocantur realia, proprie pertineat, tamen, monente REICHARDO ^{a)}, per obliquum personas afficit, ideoque singularum prouinciarum ratio debet spectari. Hinc in Saxonia electorali moribus et variis legibus ^{b)} constitutum, atque in comitiis anno huius seculi XXVIII habitis publica sanctione ^{c)} firmatum est, ne possit inter equites locum tenere, et in comitiis prouinciae suffragium ferre, qui nequeat puram et continuam nobilitatis suae antiquitatem ita probare, ut ab utroque latere ^{d)} in quarto gradu iusto maiorum nobilium numero gaudeat. ^{e)} Quae tamen regula locum non habet, si nobilis fundi possessor serenissimo Principi a consiliis sanctioribus sit, vel tribuni militum dignitatem in exercitu promeruerit, ac nobilitatis gentilitiae codicillos possit proferre.

Et hoc iure utimur.

D

a) in

- a) in comment. de statibus provincialibus. §. 7.
- b) *Verordnung vom J. 1530, desgl. vom 15ten März 1680, quae citat Moser, von der deutschen Reichsstände Landen, II. B. 5tes Kap. §. 20. Decretum de ao. 1700. im Cod. Aug. T. I. pag. 367.*
- c) *Land- und Ausschusstagordnung vom J. 1728. in Suppl. Cod. Aug. T. I. pag. 31. sequ.*
- d) exigunt videlicet mores Germaniae matrimonium par et aequale.
- e) vocatur *die Aenprobe*. Scilicet *An* obseruante Wachtero in Glossario germanico notat originem et principium rei, eoque sensu *Anherr* et *Anfrau* sunt quasi principes originis; hinc *Aene*, auum, *Aeltraene*, proauum designat. v. *Elstor* de probat. nobilit. auitae, et inprimis: *Nachricht von einigen Häusern des Geschlechtes der von Schlieffen oder Schlieben. 1784.* Media scilicet aetas in Germania non agnoui, nisi natum ex parentibus vtriusque lineae primi et secundi gradus libertate non data, sed ingenita, fruentibus. Inde *höchstfreyen* vocantur, quod natales ingenuos ad auos vsque in vtraque linea referant, nulla seruitutis macula notatos. Ita spec. sueuicum, cap. 49. *Welcher Mann an seine vier Ahnen, das ist, von seinen alten zweyen Müttern und zwey Aelternväter, und von Vater und Mutter unbescholten ist in seinen Rechten, den kam niemand geschelten an seiner Geburt, er habe denn sein Recht verwirkt.* Quod tantum non iisdem verbis haustum videtur ex I. P. S. I. I. art. 57. vbi legitur: *welcher Mann an seinen vier Ahnen, das ist von zweyen Aelternväter und zweyen Aeltermüttern, und von Vater und Mutter, die unbescholten seyn, unbescholten an seinem Recht ist, den mag niemand beschelten an seiner Geburt, er habe denn sein Recht verloren und verwirkt.* Dicitur autem apud Germanos nobilitas in primo acquirente nasci, in filiis pubescere, in nepotibus adulescere, in pronepotibus atque posteris maturam et perfectam plane consequi aetatem.

E p i l o g u s .

Multa adhuc reliqua sunt, quae de iure standi in comitiis provincialibus possent disputari, si constitutum nobis esset, totum hoc argumentum persequi. Sed cum in praediorum possessoribus maxime hic libellus versari debuerit, ea, quae ad praelatorum et ciuitatum iura in comitiis spectant, maturiori aetati seruamus.

ORNATISSIMO AVCTORI

PRAESES

Ii, qui altiora meditantur, ad discendum et cognoscendum inuita-
mentis, quae in ipsis rebus insunt, debent moueri, quod si fit, et assi-
duitati docilitas ingenii respondet, non potest non euenire, ut optatos
in litterarum studiis faciant progressus. Hocce consilio graecis et la-
tinis literis bene instructus academiam adiiisti, et omnem curam, medita-
tionem et diligentiam in iurisprudentiae solidiori cognitione, quae in
rationes inquiri, ideoque non iuris solum, sed antiquitatis etiam et

omnium ingenuarum artium studio absoluitur, consumpsisti, quo factum,
ut ingenio acri et iudicio subtili praeditus, plurimarum rerum non vul-
garem TIBI comparaueris scientiam, quam si applicueris ad usum
ciuilem optima quaeque et praeclearissima de TE sperari atque exspe-
ctari possunt. Libellus sane TVVS, quem magna cum voluptate per-
legi, argumenti grauitate, rerum utilitate, et verborum se commendat
elegantia. Itaque ea, quam ingressus es, perge via, utere literarum
bonis, et rempublicam in partibus, quas ipsa olim TIBI concredet,
feliciter administra. Me autem et optimorum TVORVM parentum,
quibus de filio tantae spei gratulor, beneuolentiae, et TVAE amicitiae
de meliori commendo nota. Scrib. Viteberg. VIII. Calend. Octobr.
1677. CCLXXXVII. H

Wittenberg, Diss., 1786-88

ULB Halle

004 335 899

3

f
sl.

DE
I V R E S T A N D I
IN COMITIIS PROVINCIALIBVS

COMMENTATIO

Q V A M

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
A V C T O R I T A T E

P R A E S I D E

IOANNE CHRISTIANO FRANCKE

IVRIS VTRIVSQVE DOCTORE, IVDICII PROVINCIALIS IN
MARCHIONATV LVSATIAE INFERIORIS ET ORDINIS
IVRECONSVLTORVM IN ACADEMIA VITEBER-
GENSI ASSESSORE

A. D. I. OCTOBRIS AN. C I D I D C C L X X V I I

H. L. Q. C.

D E F E N D E T

A V C T O R

CAROLVS CHRISTIANVS KOHLSCHÜTTER

D R E S D E N S I S.

VITEBERGAE

LITERIS CAROLI CHRIST. DÜRRII.